

Posudek na disertační práci Jaroslava Pažouta: Československé a západoevropské studentské hnutí v šedesátých letech 20. století.

Disertační práce je velmi zajímavým pokusem o srovnání studentských aktivit v západní Evropě (autor si ovšem všímá také akcí v USA) v šedesátých letech 20. století se studentskými akcemi v komunistickém světě, v první řadě v Československu. Je to o to zajímavější, že v naší historiografii není dosud dokonaleji vylíčen ani jedna z obou značně odlišných studentských aktivit. Autor se proto musel, pokud jde o západní Evropu, opřít především o zahraniční literaturu (historickou i politologickou) a provedl i dílčí výzkum v německých pramenech. V problematice východní Evropy si povšiml na základě historické literatury studentských protestů v Polsku a v Jugoslávii, ale hlavní pozornost věnoval Československu. Zde použil vedle historické literatury, edic pramenů a memoárů především prameny o studentských organizacích, uložené z pražských a částečně i brněnských a bratislavských archivech. Velmi obsáhlý je i seznam excerpovaných periodik, československých i zahraničních. Autor využíval i orální historii, jeho rozhovory s pamětníky byly velmi početné, byť šlo vesměs o pamětníky z Prahy. Z tohoto hlediska je pro práci dost typický jistý „pragocentrismus“, i když je jisté, že postoj pražských studentských center byl v celém hnutí určující.

Velmi kvalitní je první samostatná část práce věnovaná stavu bádání, pramenům a literatuře, v níž jsou naznačeny i důvody autorových přístupů k řešení problematiky. Vlastní práci autor rozdělil na tři základní kapitoly, věnované nejdříve fenomenu studentského hnutí v západní Evropě před rokem 1968 a jeho vyvrcholení v tomto roce. Tato část je, až na využití některých německých archivních pramenů a soudobou publicistiku z jednotlivých zemí, převážně kompilativní a snaží se postihnout celou řadu příčin zostřených vztahů mladé generace k dílu jejich otců. Protesty studentů zde jistě patřily k nejostřejším, ale z hlediska postojů ostatních opozičních sil vůči gaulistické moci se mi zdá, že autor poněkud přecenil programovou levicovost tohoto studentského hnutí. Nešlo v řadě případů o „hru na levici?“ a hlavním důvodem byla snaha vybíjet svou energii a prosazovat mnohé změny, protože mládí má rádo „pohyb“ a změny vůbec. Konečně i skutečnost, že protestující studenti nebyli schopni najít společný konstruktivní program (snad kromě oslabení vlivu dosavadních univerzitních struktur), ukazuje, že šlo spíše o vybití celkové nespokojenosti než o program. Protesty proti válečným snahám USA a západní Evropy při zadržování komunismu vedly od

individuálních aktivit à la Raymonda Dienová přes pacifistické hnutí obratně využívané stalinisty až k obrovským demonstracím proti vietnamské válce v USA i jiných zemích. Šlo však o skutečnou levicovost nebo jen o ukázkou, že se s něčím nesouhlasí? Byly také četné protesty a demonstrace např. proti sovětskému zásahu v Maďarsku či proti berlínské zdi a organizovali je často stejní lidé - ti kteří řídili protestní akce vůči svým vládám. Museli asi nějak svou aktivitu vybíjet.

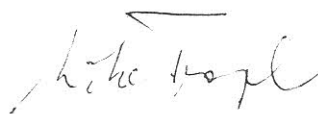
K této části práce o studentských bouřích v západní Evropě je závěrem poněkud neadekvátně přiřazen stručný výklad o studentských protestech v Polsku a v Jugoslávii. Tam však studenty ostatní společnost nepodpořila.

Druhá hlavní část práce je věnována vývoji studentského hnutí v šedesátých letech v Československu. Jde bezesporu o nejlepší část disertace, založenou i na četných dosud nevyužitých pramenech. Autor vysvětluje a rozebírá projevy studentské kritiky a jisté opozice od XX. sjezdu KSSS roku 1956 až k vyvrcholení studentského hnutí v letech 1968-1969. Správně upozorňuje na marné pokusy o destalinizaci v roce 1956, ovšem návrhy na svolání mimořádného sjezdu KSČ vycházely nejen z pražského prostředí, ale i z jiných vysokoškolských center (např. z CZV KSČ na Univerzitě Palackého v Olomouci. Teprve počátkem šedesátých let nastalo jisté uvolňování – amnestie let 1960 a 1963 (ne 1962), odhalení nezákonností politických procesů jsou správně zhodnoceny. Také jsou uváděny projevy částečné demokratizace kultury, jež se projevovala nejen v kulturních časopisech, filmu a hudbě, ale také např. v divadlech malých forem (hráli je často i studenti). Hlavní pozornost je pochopitelně věnována studentskému hnutí, které nabývalo stále větší intenzity. Reagovalo na mnoho celostátně významných událostí a od roku 1964 vystupovaly na řadě pražských fakult opoziční studentské skupiny. Vedle celé řady jejich v práci uváděných akcí bych upozornil i na odpor vůči změně šéfredaktora Literárních novin pro článek Jana Procházky o TGM v září 1967. Na nástěnce fakulturního výboru ČSM na FF UK byl tehdy např. otevřený dopis Ludvíka Vaculíka novému šéfredaktorovi LN (Zelenkovi) začínající posměšným oslovením „Zelinko!“ Upozorňuji i na to, že po strahovských událostech se vedení KSČ situace na pražských vysokých školách vymkla z rukou a mnozí státní činitelé se snažili získat podporu v některých jiných vysokoškolských městech. Tak např. ministr školství Jiří Hájek objížděl Brno a Olomouc a snažil se zdejší univerzitní činitele získat k podpoře vedení KSČ, ale výrazněji neuspěl. Po lednu 1968 se ovšem situace změnila.

Hlavní pozornost autora je věnována studentskému hnutí v letech 1968-1969. Domnívám se, že autor postihl všechny nejvýznamnější události Pražského jara a reakci studentského hnutí na ně. Je nepochybné, že pražské studentské hnutí hrálo jednoznačně vedoucí roli. I když zde dlouho byla dvě křídla - umírněné a radikální, závěry z pražského prostředí byly mnohem bojovnější. Ukázal bych to na příkladě olomouckého člena celostátního studentského vedení Jaromíra Kuči, jehož názory byly v Praze považovány za velmi umírněné, v Olomouci naopak za velmi radikální. Na druhé straně v Olomouci vystupovalo od konce roku 1968 velmi výrazné městské centrum vedené Antonínem Blažkem (v práci jsou závěry tohoto centra ojediněle citovány). V tomto směru - ve zkoumání mimopražských studentských aktivit bude jistě možno práci v budoucnu ještě rozšiřovat.

Poslední část práce se zabývá jednak sledováním západoevropského studentského hnutí v československé publicistice a v úředních dokumentech, jednak kontakty a reflexemi mezi oběma stranami studentských hnutí. Zivěrečná část je věnována radikální levici v ČSR - Hnutí revoluční mládeže. Je to jistě zajímavá kapitola, i když se domnívám, že tuto skupinu nelze přeceňovat. Na druhé straně o ní bylo dosud velmi málo známo.

Celkově je možno práci J. Pažouta hodnotit jako velmi solidní pokus o paralelní vyličení studentského hnutí v Evropě a v Československu. Práce je dobře dokumentována poznámkovým aparátem nechybí ani úctyhodný seznam pramenů a literatury a zajímavé přílohy. Přes některá dílčí upozornění považuji práci za velmi dobrý podklad pro doktorantské řízení, doporučuji ji k obhajobě a po ní Jaroslavu Pažoutovi udělení titulu PhD.

V Olomouci dne 12. 5. 2006

Prof. PhDr. Miloš Trapl, Csc.
Katedra historie FF UP Olomouc